

Henry van de Velde, architect en briefschrijver

Ellen Van Impe (Centrum Vlaamse Architectuurarchieven) en Luc Verpoest (KU Leuven)

In 2013 is het precies 150 jaar geleden dat Henry van de Velde (1863-1957) geboren werd in Antwerpen. Hij verwierf grote naamsbekendheid in België en ver daarbuiten door zijn werk als ontwerper en architect en wordt beschouwd als een pionier van de moderne architectuur. Minder bekend is dat Van de Velde tot en met zijn laatste levensjaar een persoonlijke en meestal handgeschreven briefwisseling voerde met een brede schare aan vrienden, in het bijzonder met collega-architecten. Het Centrum Vlaamse Architectuurarchieven, de Koninklijke Bibliotheek van België en de Archives et Musée de la Littérature brengen dit najaar met de tentoonstelling *Henry van de Velde. Brieven van architecten* een selectie brieven samen van Henry van de Velde die dateren van zijn zogenaamde "tweede Belgische periode" en laatste levensjaren in Zwitserland.

Henry van de Velde onderhield contacten met ten minste een 800-tal correspondenten. Meer nog dan zijn autobiografische *Récit de ma vie* dringen zijn brieven door tot het diepste van zijn complexe en rijke persoonlijkheid. Het grootste deel van de correspondentie gebeurde in het Frans, maar soms ook in het Duits of het Engels en een enkele keer in het Nederlands of in een mengeling van talen.

Kaart aan Raphaël Verwilghen van Nele en Thyl van de Velde, 3 april 1958. © Archief Raphaël Verwilghen, KU Leuven

Internationaal netwerk

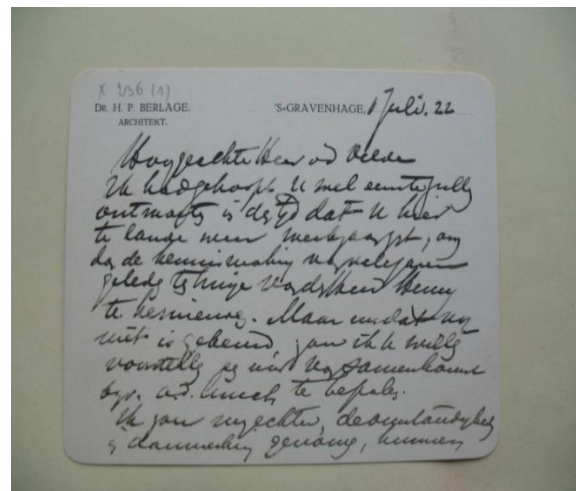
Tot en met zijn laatste levensjaar wisselde Van de Velde met tal van collega's van gedachten over de Belgische en internationale architectuur van zijn tijd. Zijn briefwisseling met architecten zoals J.J. Eggericx, Léon Stynen, Raphaël Verwilghen, H.P. Berlage, Walter Gropius, Richard Neutra, Erich Mendelsohn en Le Corbusier getuigt van zijn indrukwekkende internationale netwerk.

In zijn brieven had Van de Velde het over zijn eigen werk en rol in de ontwikkeling van de moderne architectuur, maar even goed over zeer persoonlijke onderwerpen. Zo komt zijn verslechterende gezondheidstoestand tijdens zijn laatste jaren in het Zwitserse Oberägeri meermaals aan bod.

Jonge en gevestigde architecten vroegen Van de Velde advies over stukken die ze schreven of ontwerpen die ze maakten. Ze rekenden op zijn steun en aanbeveling bij sollicitaties en bij moeilijke beslissingen in hun professionele carrière. Ze bedankten hem voor publicaties of portretten die hij hen toestuurde. Meer dan eens bedankten de briefschrijvers Van de Velde en zijn dochter Nele uitgebreid voor de hartelijke ontvangst die hen te beurt viel bij een bezoek aan "le Bungalow", zoals Van de Velde zijn woonst in Zwitserland noemde.

Kaart aan Raphaël Verwilghen en zussen, 20 april 1957. Van de Velde bedankt de Verwilghens voor de wensen en bloemen voor zijn 94ste verjaardag. © Archief Raphaël Verwilghen, KU Leuven

Briefkaart van H.P. Berlage aan Henry van de Velde, Den Haag, 1 juli 1922. © Archief Henry van de Velde, Koninklijke Bibliotheek van België

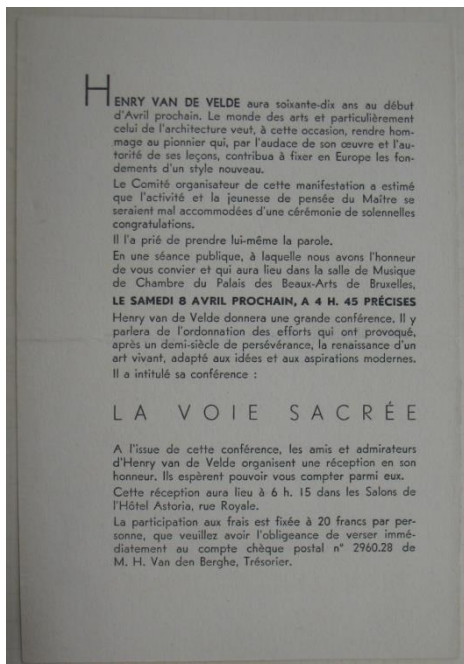
Ontzag en erkenning

De grote empathie en de bezorgdheid van Henry van de Velde tegenover zijn correspondenten is opmerkelijk. Hij verontschuldigde zich als zijn antwoord te lang uitbleef, nam alle tijd voor soms heel lange brieven en keek met belangstelling uit naar de reactie op zijn schrijven. Zelfs op de moeilijkste momenten in zijn leven en haast tot op de laatste dag bleef hij zijn belangstelling voor de eigentijdse ontwikkelingen in de architectuur volhouden. Hij formuleerde hierover steeds uitgesproken meningen. Dat maakt van de brieven van Henry van de Velde een authentieke getuigenis van zijn volgehouden inspanning om een moderne architectuur te blijven ontwikkelen volgens rationele en functionele principes, een missie die hij zichzelf op het einde van de 19de eeuw had opgelegd.

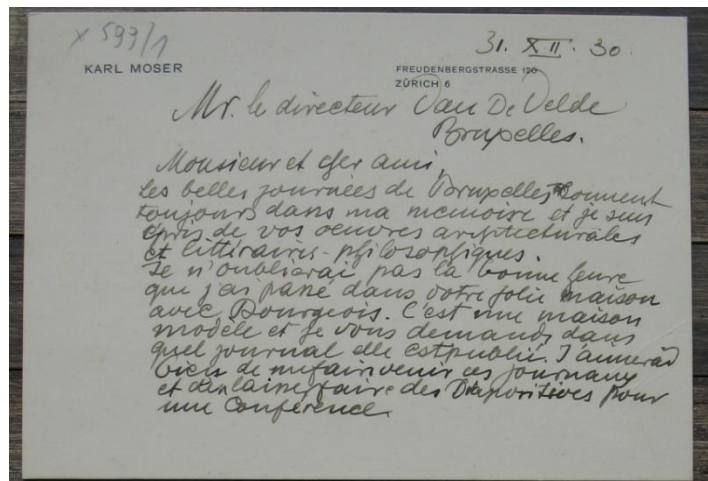
De brieven van zijn correspondenten wijzen dan weer op de brede erkenning van Henry van de Velde als een sleutelfiguur van grote betekenis voor de ontwikkeling van de 20ste-eeuwse moderne architectuur. De mengeling van ontzag, vertrouwen en vriendschap tegenover Van de Velde wordt onder andere uitgedrukt in aansprekingen als "Mon cher Maître", "Maître et cher ami", "Cher monsieur van de Velde et maître", "Beloved master", "Verehrtester, lieber Herr Professor", "Lieber hoch verehrter Meister van de Velde" ...

Tentoonstelling

De geselecteerde brieven werden chronologisch-thematisch samengebracht. Ze illustreren Van de Velde erg intense carrière, vooral tussen 1926 en de Tweede Wereldoorlog. In die periode cumuleert hij verschillende invloedrijke functies als gevolg waarvan hij een grote invloed uitoefent op het architecturale leven in België. Om te beginnen wordt hij in 1926 aangesteld als directeur van het nieuw op te richten Hoger Instituut voor de Sierkunsten in de voormalige abdij van Ter Kameren. In dezelfde periode wordt hij ook hoogleraar aan de Universiteit van Gent. In 1935 wordt hij "esthetisch raadgever" bij het Office de Redressement Économique (OREC), een dienst van het Ministerie van Financiën onder minister Hendrik De Man, en bij de Belgische Spoorwegen. Tegelijk is hij actief als architect en ontwerper en realiseert hij verschillende iconische gebouwen van de Belgische interbellumarchitectuur: allereerst zijn eigen woning in Tervuren, verder de Boekentoren in Gent, verschillende woningen in Brussel (dubbelwoning De Bodt en de woningen Cohen, Wolfers, Grégoire), de dubbelwoning Colman-Saverys in Knokke, de polikliniek en dokterswoning Martens in Astene, de inrichtingen van woningen, pakketboten en treinen, twee Belgische paviljoenen op wereldtentoonstellingen (Parijs 1937 en New York 1939) en het RITO (Technische School) in Leuven. Van dit alles zijn sporen en getuigenissen terug te vinden in een hele reeks brieven.

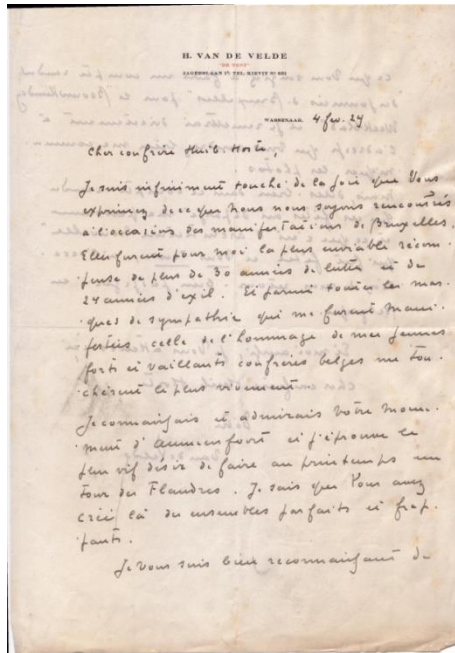
Uitnodiging voor de lezing 'La Voie Sacrée' van Henry van de Velde op 8 april 1933 in het Paleis voor Schone Kunsten, Brussel. © Archief Henry van de Velde, Koninklijke Bibliotheek van België

Briefkaart van de Zwitserse architect Karl Moser aan Henry van de Velde, Zürich, 31 december 1930. © Archief Henry van de Velde, Koninklijke Bibliotheek van België

Tijdens de Tweede Wereldoorlog blijft Henry van de Velde actief in overheidsdienst, onder Duits bestuur, wat hem na de oorlog niet in dank wordt afgenomen. Hij is hoofd van de Afdeling Architectuur van het Commissariaat-Generaal voor 's Lands Wederopbouw, een soort voortzetting van zijn OREC-raadgeverschap in de jaren 1930. In 1942 legt hij zijn ambt neer, op tachtigjarige leeftijd. Hoewel Van de Velde na de oorlog niet veroordeeld wordt voor collaboratie, voelt hij het klimaat in zijn geboorteland als erg negatief aan. Hij besluit in ballingschap te gaan, samen met zijn dochter Nele. Ze betrekken in 1947 "le Bungalow" in Oberägeri, waar Van de Velde regelmatig bezoek krijgt van architecten van jongere generaties, met wie hij ook brieven schrijft en wier carrières hij met interesse volgt.

Ondanks zijn ballingschap is de Zwitserse periode er dus één van intense contacten met Belgische en internationale correspondenten. Van de Velde wordt definitief internationaal erkend als pionier van de moderne architectuur. Vragen tot medewerking aan publicaties en themanummers van architectuurtijdschriften bevestigen zijn status. In zijn chalet werkt hij eveneens aan zijn autobiografie, een proces dat moeizaam verloopt, wat hij ook laat blijken in zijn correspondentie.

Brief aan Huib Hoste, 4 februari 1924. Van de Velde, op dat moment in Nederland, is vereerd dat de jonge generatie modernisten hem graag terug naar België wil halen.
© Archief Huib Hoste, Universiteitsarchief KU Leuven

Archieven

De Koninklijke Bibliotheek herbergt een schat aan brieven in het archief Henry Van de Velde, dat beheerd wordt door de vzw Archives et Musée de la Littérature. Behalve brieven uit dit archief werden in de tentoonstelling ook stukken opgenomen uit archieven van twee van Van de Velde correspondenten, Raphaël Verwilghen en Huib Hoste. Beide archieven worden bewaard aan de KU Leuven. Veel van deze brieven werden tot hiertoe nog nooit geconsulteerd of gepubliceerd. Verdere brieven zijn nog op te sporen in het Hoste-archief bewaard door het *Architecture Archive* Sint-Lukasarchief vzw in Brussel, in andere archiefbestanden van Van de Velde, zoals in de school ENSAV La Cambre, of in de persoonlijke archieven van zijn vele binnen- en buitenlandse correspondenten.

Meer

Tentoonstelling *Henry van de Velde. Brieven van architecten* tot 30 november 2013.

Gratis toegang

Koninklijke Bibliotheek van België - Nassaukapel

Kunstberg of Keizerslaan 2 - 1000 Brussel

tel: 02 519 53 11

www.kbr.be

www.henryvandevelde2013.be

Rondleidingen voor groepen mogelijk : reservaties via educdien@kbr.be